

DAVRANIŞ BİLİMLERİ

Davranış bilimlerinin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir: * Uygulamalı bir disiplindir. * Değer yönelimlidir, insanların değerlerini anlamaya çalışır. * İnsancıldır ve iyimserdir. * Kurumun veya herhangi bir örgütün iklimiyle ilgilidir. * Çalışma gruplarının önemini vurgular. * Katılımı amaçlar. * Kişiler arası ilişkilerin yeterli düzeye gelmesi için çaba harcar. * Örgütü tüm bir sistem olarak görür.

İhtiyaç: İhtiyaçların tatmin edildiğinde haz ve doyum, tatmin edilmediği zaman acı ve üzüntü kaynağı olduğudur. Giderilmediği zaman yokluk veya eksiklik duygusu oluşturan her şey ihtiyaçtır. **İhtiyaç;** fizyolojik veya psikolojik nitelikte olan bir nesnenin yoksunluğundan veya yetmezliğinden duyulan içsel gerilimdir. İhtiyaçlar şiddetlerine göre, zorunlu (temel) ihtiyaçlar ve zorunlu olmayan (ikincil) ihtiyaçlar olarak iki gruba ayrılır.

Birincil ihtiyaçlar: Bu tür ihtiyaçlar insanın yaşaması için temel olan ihtiyaçlardır. Karşılanmadığı zaman çeşitli rahatsızlıklar, hatta ölüme kadar varan sonuçlar ortaya çıkabilir. Bu tür ihtiyaçlar; yeme, içme, barınma, cinsellik gibi insanın fizyolojik yapısının gerektirdiği ihtiyaçlardır.

İkincil ihtiyaçlar: İnsanların toplumsal ilişkilerinin, sosyal statülerinin, sorumluluk, görev ve rollerinin gereği olan ihtiyaçlardır. İkincil ihtiyaçlara; sevmek, sevilmek, ait olma hissi, beğenilme ve rekabet duygusunu örnek olarak verebiliriz.

İhtiyaçların Özellikleri: İhtiyaçlar çok sayıdadır. Tatmin edildikçe şiddetleri azalır. İkame özellikleri vardır. İhtiyaçların şiddeti farklıdır.

İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisi: Teori sırasıyla insanın ihtiyaçlarını; fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyaçları, ait olma ihtiyacı, sevgi ve takdir ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı şeklinde hiyerarşik bir şekilde inceler. İhtiyaçlar hiyerarşisi teorisi, insan ihtiyaçlarını aşağıdaki gibi ele alır: * Fizyolojik ihtiyaçlar: Yeme, içme, uyuma (Örgütlerde; ücret ve uygun çalışma ortamı). * Güvenlik ihtiyacı: Can ve mal güvenliği (Örgütlerde; iş güvenliği, sosyal güvenlik...). * Ait olma ihtiyacı (sosyal ihtiyaçlar): Arkadaşlık, iletişim, (Örgütlerde; grup üyeliği, sendika üyeliği,...). * Sevgi ve takdir (öz saygı) ihtiyacı: İmaj, itibar, prestij (Örgütlerde; takdir edilme, üst görevlere terfi...). * Kendini gerçekleştirme (tamamlama) ihtiyacı: Yetenek geliştirme, yaratıcılığını kullanma vb. (Örgütlerde, iş tatmini...). Maslow'a göre kişi yukarıda hiyerarşik bir düzen (örüntü) şeklinde var olan ihtiyaçlarını yine bir sıra düzeni şeklinde tatmin etmeye çalışır

Statülerin genel özellikleri: * Bazı statüler doğuştan vardır, bazıları ise sonradan kazanılır. * Aynı anda birden çok statüye sahip olunabilir. * Bazı statüler doğumdan ölüme kadar değişmezken bazıları daha kolay değişir. * Her statü belli kurallara bağlıdır. * Statüler arası ilişki ağı vardır. * Statüler toplumdan topluma değişiklik gösterebilir

Tutumların özellikleri: * Tutumların her birinin kuvvet derecesi bir diğerinden farklıdır. * Tutumlar, içerdiği faktörlerin sayısına ve içerdiği faktörlerin türüne bağlı olarak karmaşıklık göstermektedir. * Tutumların bileşenleri arasında tutarlılık söz konusudur. * Tutum bileşenlerinden birisinin olumlu olduğu durumda diğer tutum bileşeni de çoğunlukla olumlu olacaktır. * Bireylerin tutumları genellikle birbiri ile etkileşim halindedir. * Bireyler doğuştan tutum edinmiş şekilde doğmazlar. * Tutumlar, sonradan yaşantılar sonucu elde edilen deneyimlere bağlı olarak oluşmaktadır. * Tutumlar, dayandıkları inançlar ve değer yargıları devam ettikçe varlığını devam ettirir. * Tutumlar genellikle öğrenme temelinde oluştuğu için değişirler.

Öğrenme aktif bir eylemdir. Öğrenme **kavramsal bir değişmeyi içerir.** Öğrenme **öznel**dir. Öğrenme **durumsaldır:** Çevresel şartlara göre şekillenir. Öğrenme **duygusaldır:** Zihin ve duygu birbiriyle ilişkilidir. Öğrenme **sosyaldır:** Öğrenme, bireyin düşüncesini paylaşmak, bilgi alışverişinde bulunmak ve problemleri iş birliğine dayalı olarak çözümlemek üzere başkalarıyla olan etkileşimleri sayesinde gelişir.

Klâsik koşullama kuramı (Pavlov): Koşullanma, bir canlının yaşamını sürdürecektir yiyecek, su gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması güvenceye alan ışık, ses, koku gibi uyarıcıları öğrenmesidir. Klâsik koşullanma şu varsayıma dayanır: Eğer insana ihtiyaçlarını karşılayan doğal uyarıcıyla birlikte doğal olmayan bir uyarıcı verilirse, bu uyarıcıya yapılan tepki ile insanın ihtiyacı karşılanırsa ve bu deney birçok kez yenilenirse, doğal uyarıcı verilmeksizin, doğal olmayan uyarıcı verildiğinde insan buna doğal uyarıcıymış gibi tepkide bulunur. Bu deney sonunda insan doğal olmayan uyarıcıya koşullanır ve doğal uyarıcıya gösterdiği tepkiyi yineler. Buna **koşullu tepki** denir. Klasik koşullanma kuramı nötr bir uyarıcının (zil sesi), doğal koşullarda bir tepkiyi meydana getirme gücünde olan bir uyarıcı (köpeğe verilen et) ile birlikte verilmesi durumunda nötr uyarıcının, doğal uyarıcıyla aynı etkiyi (zil sesinin et olarak algılanması) göstermesidir. **Koşulsuz uyarıcılar**, organizmayı doğal olarak uyaran ve organizmada tepkiyi otomatik olarak meydana getiren uyarıcıdır. Koşullu uyarıcıya karşı gösterilen tepkiye ise **koşullu tepki** (zil sesinin salyaya neden olması) denir. Pavlov düzeneğinde koşulsuz tepki (salya) doğal veya koşulsuz uyarıcıyla birlikte meydana gelir. Buna **birincil pekiştireç** denir. Pavlov koşullu tepkiyi (salya) meydana getiren koşullu uyarıcıya ise (zil sesi) **ikincil pekiştireç** adını vermektedir. Klâsik koşullamada ve genel olarak öğrenme eyleminin tümünde organizma, koşullu uyarıcı benzer durumlara da genelleyerek (tüme varım-indüksiyon) benzer uyarılara da aynı koşullu tepkiyi gösterir. Buna **uyarıcı genellemesi** denir. Koşullu uyarıcılar birbirine çok yakın olsa da organizma aralarındaki ayrımı fark ederek koşullu tepki göstermez. Buna **ayırma** denir. Koşullu uyarıcı ve koşullu tepki durumunda insanlar genellikle olumlu veya olumsuz durumları, alâkasız alanlara da yansıtırlar. **Garcia etkisi** denilen bu duruma göre kişi biri hakkında olumlu bir düşünceye sahip ise ondaki tüm tutum ve davranışları olumlu olarak görür.

Duyguların Özellikleri: Duygular, özellikleri itibarıyla iki gruba ayrılır. Bunlardan biri temel duygular, diğeri karmaşık duygulardır. İnanç, kızgınlık, yaş, korku, aşk, heyecanlanma ya da neşe gibi duygular temel duygular iken; şevk, hayal kırıklığı veya yetersizlik gibi duygular **karmaşık duygulardır**. Karmaşık duygular daha basit duyguların birleşiminden oluşur. Basit duygular daha tepkisel, kısa süreli olmasına rağmen, karmaşık duygular daha kurgusal, daha kalıcı ve uzun süreli yoğun duygulardır.

Öğrenme, bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda belli bir olgu, olay veya durum ile ilgili olarak bilgisini, anlayışını veya davranışını değiştirme sürecinden oluşur. Buna göre öğrenme şekillerini aşağıdaki gibi açıklayabiliriz: **Algılama yoluyla öğrenme:** Bireyin dış dünyadaki nesneler hakkında duyu organları yoluyla duyumsadığı mesajların beyinde yorumlanması ve anlam kazandırılmasıdır.

Gözlem ve taklit yoluyla öğrenme: Basit olarak bireyin çevresinde gelişen bir olayı veya davranışı gözlemlemesi ve onu olduğu gibi taklit etmesidir. **Model alma yoluyla öğrenme:** Bu öğrenme, bireyin kendi çevresinde değerli olarak gördüğü bir tutumu veya davranışı örnek almasıdır.

Tutumların Dolaylı Şekilde Ölçülmesi: Dolaylı yöntemler, tutumların konuyla ilgili olayı ve eylemi ele almak yerine, konuyla işlevsel ilişkisi bulunan farklı bir konuyu ele alıp incelemektedir. Tutumların dolaylı yollardan ölçümünde yararlanılan bazı yöntemlere aşağıda yer verilmiştir.

Projektif Testler: Projektif testler, daha çok işe alım esnasında insan kaynağının kişiliğinin ölçümünde kullanılan dolaylı testler olarak bilinmektedir. Bu testler, bireylerin tutumlarının dolaylı yollardan ölçülmesi amacıyla da kullanılmaktadır. Bir bireye belirli bir uyarıcı vererek uyarıcı hakkındaki duygularını, düşüncelerini ve fikirlerini cevaplarına yansıtması sağlanmaktadır. Bu sayede, bireyin uyarıcıya verdiği cevaplardan yararlanılarak tutumlar hakkında bilgi sahibi olunur

Davranış Gözlemi: La Piere gibi araştırmacıların dolaylı yollardan tutum ölçümünde başvurdukları yöntemlerdir. Bu yöntemde göre, tutum ölçümü doğal ortamda ve tutumu ölçülecek kişi olaydan haberdar olmadan yapılmaktadır. **Hazır Bilgiler:** Arşiv taramaları, halk hikâyeleri, romanlar, gazete haberleri, istatistikler, nüfus kayıtları gibi basılı ve görsel materyaller hazır bilgi kaynaklarıdır.

Duygusal İfade Gözlemi: Duygusal ifade gözlemi, bireylerin herhangi bir durum karşısında mimiklerinin, ses tonunun, yüz ifadesinin incelenerek, tutumlarına atıf yapma ve çıkarımda bulunmayı esas alan yöntemdir.